

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL

DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

JULIOL-DESEMBRE 1918

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXVIII

SUMARI

	<u>Pàgs.</u>
A. GRIERA, <i>Atlas lingüístic de Catalunya (nou cartes de mostra)</i>	57

ATLAS LINGÜÍSTIC DE CATALUNYA

Introducció

L'*Atlas lingüístic de Catalunya* és una extensió de l'*Atlas linguistique de la France*, publicat per J. Gilliéron i E. Edmont (1902-1912).

Gilliéron, prenent per lema les paraules de Gaston Paris «convindria que cada localitat, d'una banda, i cada forma, de l'altra, tinguessin llur monografia purament descriptiva, feta de primera mà i escrita amb tota la rigor d'observació que les ciències naturals demanen»,* seguí fidelment el consell del gran mestre, i ha proporcionat a la filologia romànica un arsenal incomparable de materials de primera mà, damunt els quals s'ha de basar tota la investigació de les llengües romàniques en general, i singularment del francès i del provençal.

Era l'any 1895 quan Gilliéron preparà un qüestionari de 1,600 paraules i emprengué l'estudi dels dialectes de França damunt el terreny, com ho havia fet a la Suïssa francesa cap a l'any 1880. Després de moltes enquestes pels departaments del Nord, una avinentesa li feia conèixer un humil botiguer de Saint-Pol que havia publicat un bell diccionari del parlar de la seva localitat a la *Revue des Patois Gallo-romans* (I-V, 1887-1892) i havia demostrat una finesa extraordinària per a la percepció dels sons. Aquest humil botiguer, E. Edmont, esdevenia l'home que Gilliéron s'associava per a la magna empresa i amb el qual havia de compartir la glòria de portar-la feliçment a cap.

* Gaston Paris, *Les Parlers de France* (*Revue des Patois Gallo-romans*, II, 162).

Edmont recorregué, per l'espai de quatre anys seguits (1896-1900), tota la França, preguntant el qüestionari en unes 638 localitats escollides prèviament. Durant aquests anys, Gilliéron despullava metòdicament els qüestionaris que li eren tramesos, i, donant-se compte de la gran importància que l'Atlas tindria per als estudis de fonètica, morfologia, sintaxi, formació de mots i, sobretot, per al coneixement de l'estratificació de la llengua, afegia noves preguntes al qüestionari, amb les quals s'han format les cartes de la darrera part de l'Atlas, cartes que comprenen els pobles del Migdia de França, on els dialectes tenen major vitalitat.

Després de lluitar amb tota mena de dificultats, el 1912 Gilliéron podia veure acabada la publicació de l'obra monumental. Aquest *Atlas linguistique* dóna una descripció completa de l'estat dels dialectes de França a la darrerria del segle XIX. Les seves cartes són documents preciosos, la valor dels quals augmenta cada dia. Les cartes d'un nou atlas, al cap de vint anys, ens donarien un contingut ben diferent. La guerra ha influït damunt la llengua literària i damunt tots els dialectes. El contacte i la convivència de la gent del Nord amb la del Migdia ha influït intensament els parlars locals. Les regions ocupades, i en part devastades, hauran perdut llurs dialectes. Gràcies a l'*Atlas linguistique* es podrà conèixer perfectament l'estat dels parlars de l'Est en el període anterior al gran cataclisme.

La llengua, com tota cosa viva, evoluciona. Una agitació constant remou la llengua com el poble que la parla. Els mots, les formes i els sons característics dels parlars d'avui desapareixeran, dins uns anys, per raons que nosaltres desconeixem. Ni hom es dóna compte de la manera com aquesta evolució s'opera, ni es poden assignar els factors que hi intervenen. Solament una descripció objectiva i abundosa de l'estat present d'una llengua pot oferir un punt de partida per a explicar com s'han operat algunes evolucions.

Si la falta d'un escrivà serveix, moltes vegades, per a bastir hipòtesis que han de donar la solució d'un problema de fonètica, ¿quants aclariments i elements de judici no tindríem per a explicar els magnets problemes de les llengües romàniques posseint unes transcripcions escrupoloses de l'estat del parlar dels pobles romanitzats fetes al caient del segle IX?

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL
DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

VI

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXVIII

ÍNDIX

	<u>Pàgs.</u>
X. CARBÓ, Els pobles de la Costa de Llevant que usen els articles <i>es</i> i <i>sa</i>	15
A. GRIERA, El dialecte baleàric (<i>acabament</i>).	1
— La Frontera del català occidental	17
— Atlas lingüístic de Catalunya (nou mapes de mostra)	57
M. DE MONTOLIU, Petit vocabulari del camp de Tarragona. Crònica	38
Advertiment	52
	55

especificada, ni hi ha concepte que no sigui traduït per una multiplicitat de paraules que poden satisfer a bastament l'escriptor o el poeta, que sovint no coneix sinó àrees limitades de la llengua parlada.

*

El procediment seguit per a la recollida dels materials per al nostre Atlas ha estat el mateix que Gilliéron i Edmont adoptaren per a l'*Atlas linguistique de la France*.

Després d'haver seguit amb P. Barnils tots els territoris de la llengua, durant els anys 1912, 1913 i 1914, estudiant detalladament els caràcters dels diferents parlars catalans, es procedí a la redacció definitiva del qüestionari. Es prengué per base el mateix qüestionari que Gilliéron havia preparat per a l'*Atlas de la Corse*. Es llevaren d'aquest qüestionari una quantitat de preguntes que, al nostre entendre, cap problema d'interès no suscitaven per a l'estudi del català. En canvi, s'hi afegiren una gran quantitat de paraules que ofereixen un gran interès per a l'estudi de la nostra fonètica i lexicografia. El qüestionari, definitivament redactat, comprèn 2,886 preguntes, amb les respostes de les quals es podran estendre unes 3,500 cartes.

Per facilitar les enquestes i l'ordenament dels materials recollits, aquest qüestionari ha estat imprès amb numeració marginal. Al costat de cada frase hi ha un espai per a la transcripció de la resposta, i a l'extrema dreta de la pàgina una columna per a les observacions.

Durant les vacances de 1916 (mesos de juliol, agost i setembre) es van començar les enquestes d'una manera definitiva per la regió pirenenca occidental i per les contrades catalanes del Ribagorça, Llitera i poblacions fronterisses de l'Aragó. Aquestes enquestes van continuar per la regió de Lleyda i de la Catalunya central durant les vacances de 1917, i s'han continuat a l'estiu de 1918 per bona part del domini català oriental.

En la selecció de les localitats s'ha procurat escollir aquelles poblacions que són considerades com a centres comarcals o que poden oferir un tipus de parlar més arcaic. Per altra banda, la gran unitat de la llengua catalana no exigeix una grossa densitat

de punts. Amb tot i això, la densitat del nostre Atlas quadruplica la de l'*Atlas linguistique de la France*.

La manca de bons subjectes és l'obstacle més gros que s'ha de vèncer en les enquestes. Més d'una vegada succeeix que les persones més aptes per a fornir el dialecte de la localitat temen el ridícul o s'espanten davant un interrogatori tan llarg. És la nostra constant preocupació trobar una persona desvagada i pacient, que no s'hagi mogut mai de la localitat, per a dialogar, durant tres o quatre dies, de totes les coses que interessin la vida de l'home.

Cada vegada que en el decurs de l'enquesta notem alguna vacil·lació del subjecte a respondre les preguntes, deixem de banda les respostes dubtoses i les revisem a la fi de l'interrogatori. Si el dubte és sobre els noms de plantes, oficis, etc., es consulten les persones competents de la localitat, obtenint-se la majoria de les vegades una aclaració satisfactòria.

El sistema de transcripció adoptat en el nostre Atlas és el mateix de l'*Atlas linguistique de la France* amb pocs additaments. Aquest sistema està destinat a dominar completament dins les llengües romàniques, i el nombre dels seus seguidors és cada dia major.

No podem acabar aquesta introducció sense expressar el nostre reconeixement i gratitud a l'Excma. Mancomunitat de Catalunya, que amb la seva generositat i munificència dóna gran impuls a aquesta obra, i sense regraciar els mestres Gilliéron, Gauchat i Jud per llurs bons consells i sàvies orientacions, que han estat i són el nostre guiatge.

A. GRIERA

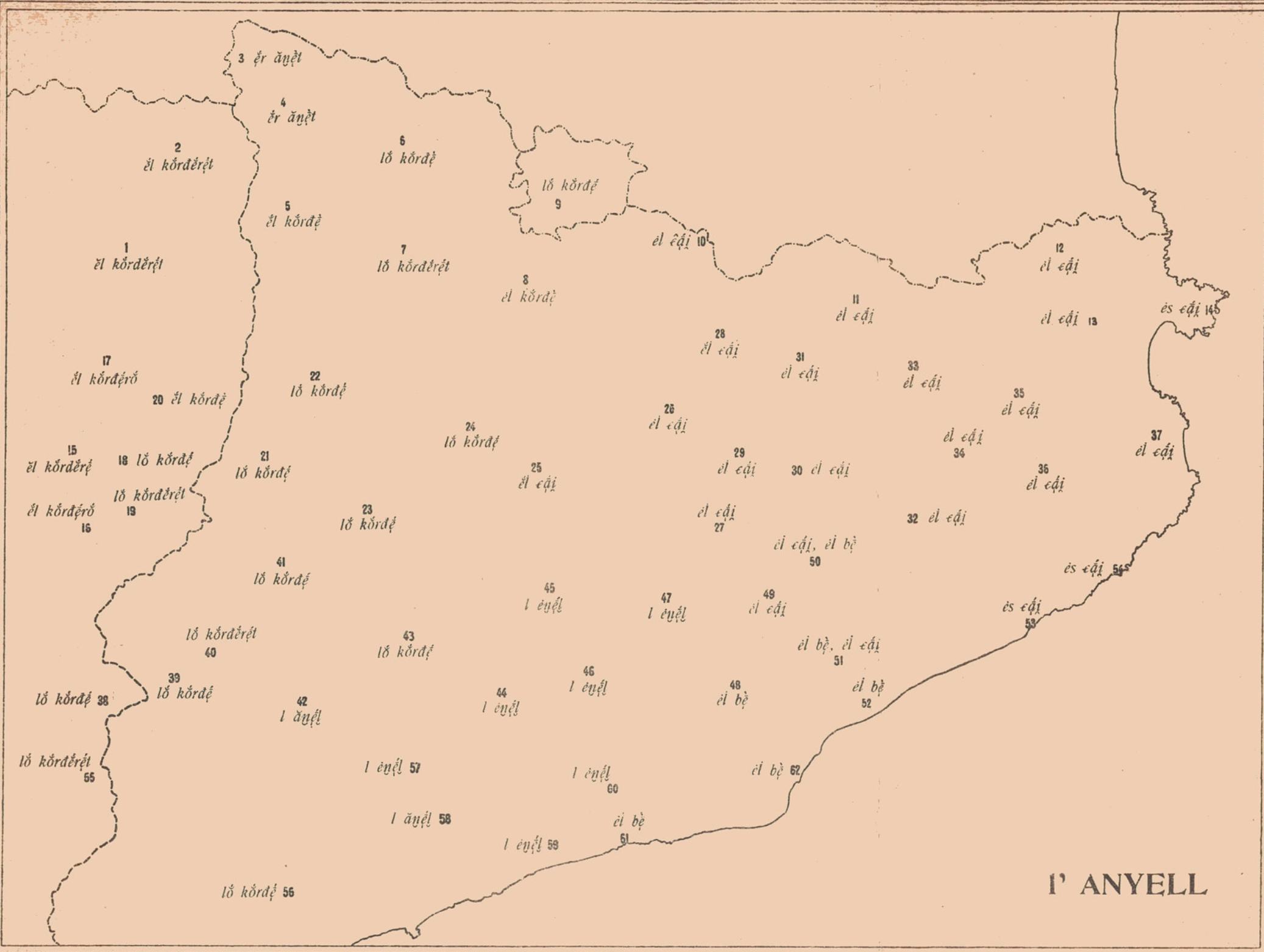
CARTES DE MOSTRA

	<u>Núms.</u>
Noms de les localitats	1
L'anyell	2
El bugader	3
El canti	4
Els genolls	5
L'ocell	6
La ratapinyada	7
El sutge	8
Els ullals	9

I' ANYELL

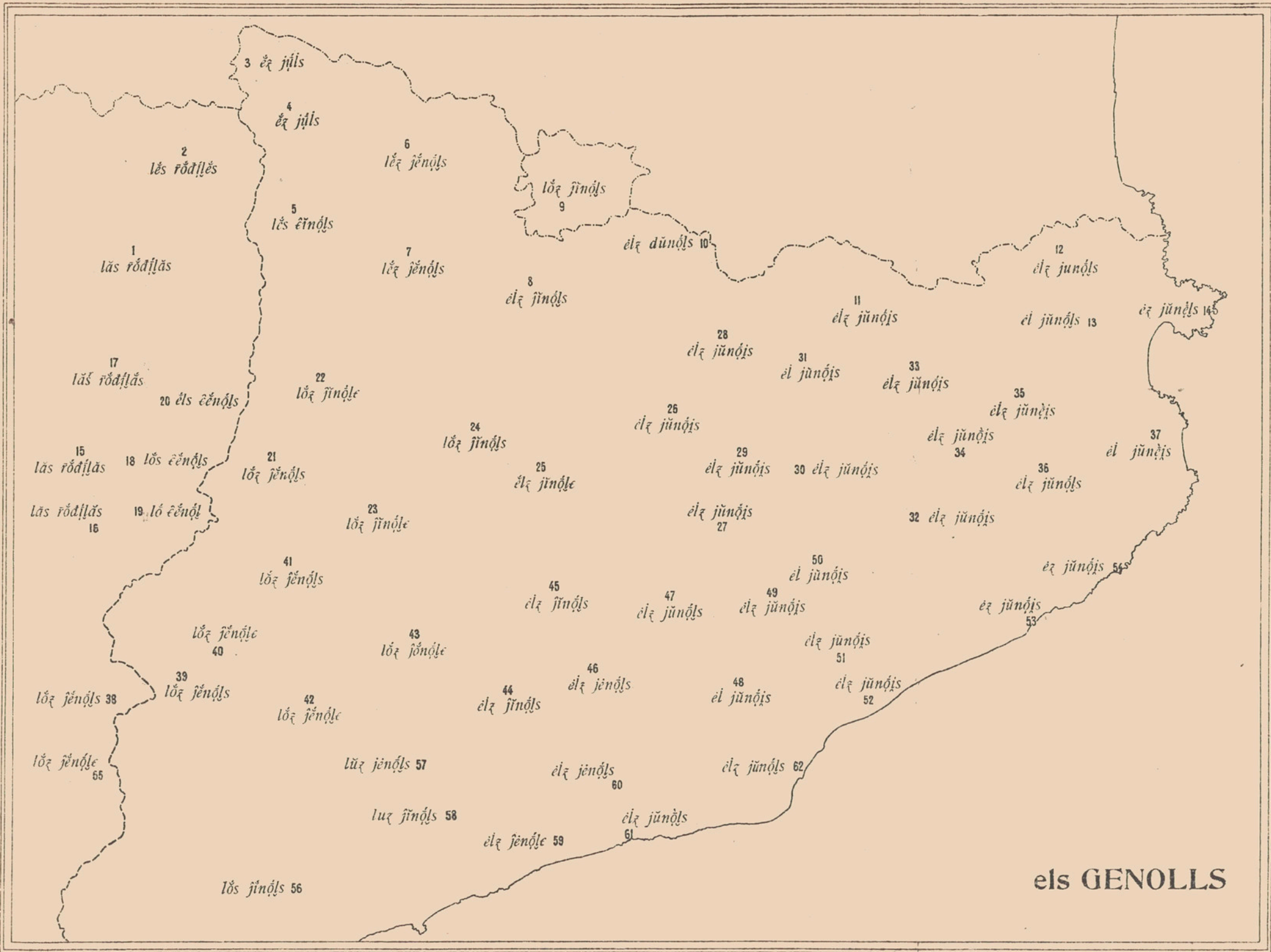
el BUGADER

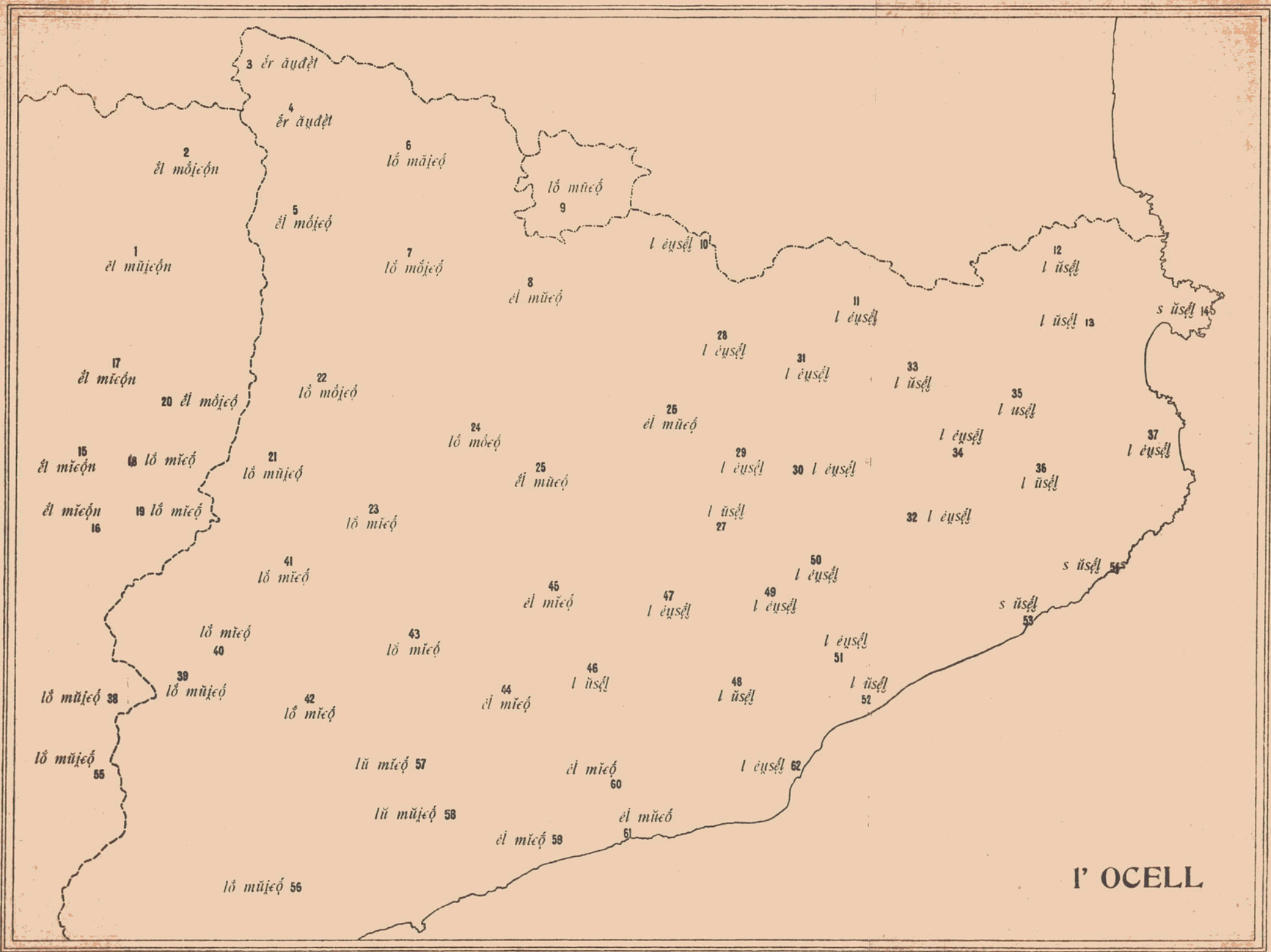
el CANTI

els GENOLLS

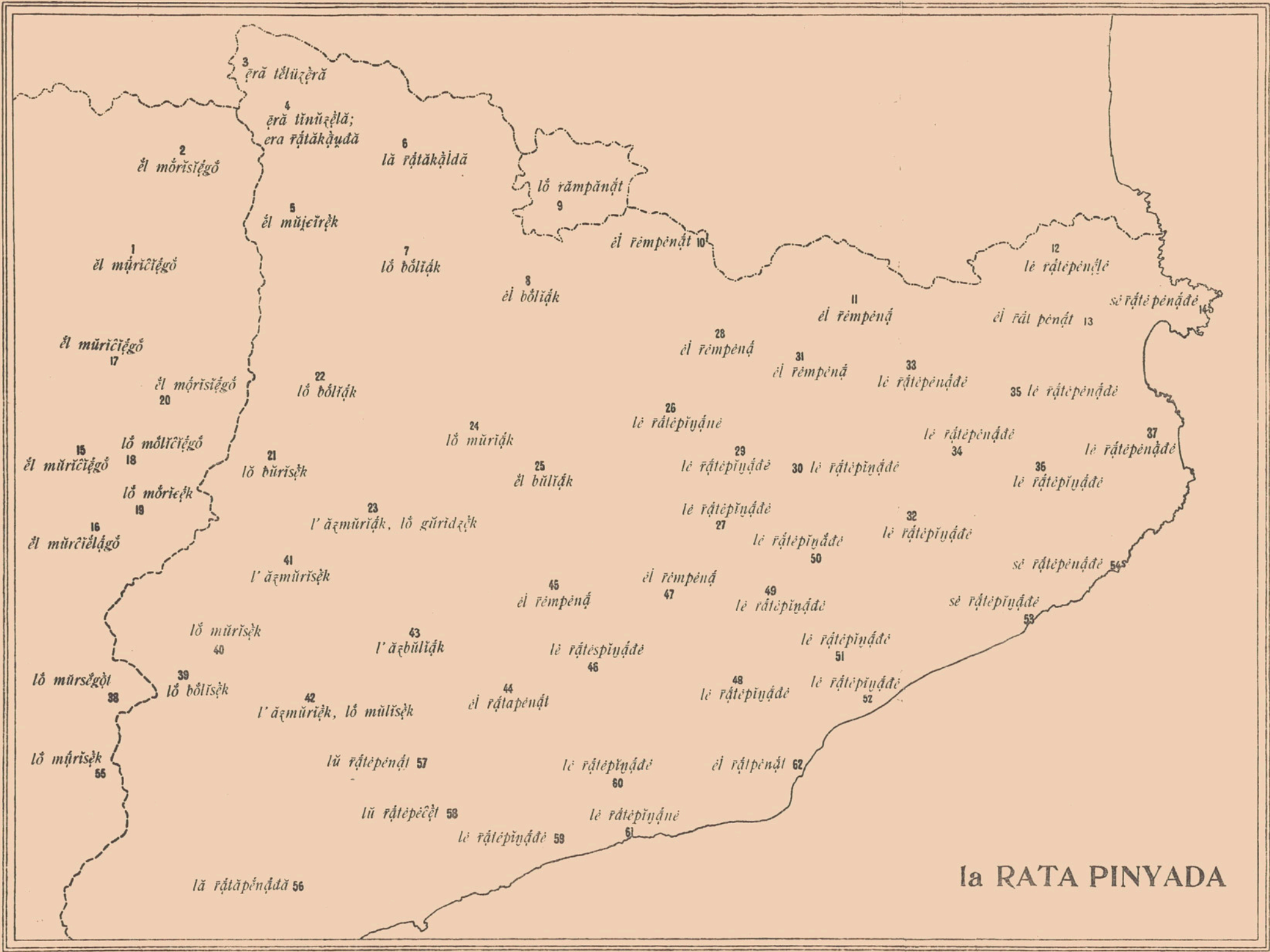

I' OCELL

Ia RATA PINYADA

- 1 *əl mūrīcīḡō*
- 2 *əl mōrisīḡō*
- 3 *ērā lēlūzērā*
- 4 *ērā līnūzēlā; era rāḡākāyūḡā*
- 5 *əl mūjeirēk*
- 6 *lā rāḡākāidā*
- 7 *lō bōlīḡāk*
- 8 *əl bōlīḡāk*
- 9 *lō rāmpānāḡ*
- 10 *əl rēmpēnāḡ*
- 11 *əl rēmpēnā*
- 12 *lē rāḡēpēnāḡlē*
- 13 *əl rāḡēpēnāḡ*
- 14 *sē rāḡēpēnāḡḡē*
- 15 *əl mūrīcīḡō*
- 16 *əl mūrīcīḡō*
- 17 *əl mūrīcīḡō*
- 18 *lō mōlīcīḡō*
- 19 *lō mōrieḡāk*
- 20 *əl mōrisīḡō*
- 21 *lō ḡūrīsēk*
- 22 *lō bōlīḡāk*
- 23 *l' āz mūrīḡāk, lō ḡūrīdazēk*
- 24 *lō mūrīḡāk*
- 25 *əl būlīḡāk*
- 26 *lē rāḡēpīyāḡē*
- 27 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 28 *əl rēmpēnā*
- 29 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 30 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 31 *əl rēmpēnā*
- 32 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 33 *lē rāḡēpēnāḡḡē*
- 34 *lē rāḡēpēnāḡḡē*
- 35 *lē rāḡēpēnāḡḡē*
- 36 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 37 *lē rāḡēpēnāḡḡē*
- 38 *lō mūrīsēḡōḡ*
- 39 *lō bōlīsēk*
- 40 *lō mūrīsēk*
- 41 *l' āz mūrīsēk*
- 42 *l' āz mūrīḡāk, lō mūrīsēk*
- 43 *l' āz būlīḡāk*
- 44 *əl rāḡēpēnāḡ*
- 45 *əl rēmpēnā*
- 46 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 47 *əl rēmpēnā*
- 48 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 49 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 50 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 51 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 52 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 53 *sē rāḡēpīyāḡḡē*
- 54 *sē rāḡēpēnāḡḡē*
- 55 *lō mūrīsēk*
- 56 *lā rāḡāpēnāḡḡā*
- 57 *lū rāḡēpēnāḡ*
- 58 *lū rāḡēpēcēḡ*
- 59 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 60 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 61 *lē rāḡēpīyāḡḡē*
- 62 *əl rāḡēpēnāḡ*

el SUTGE

L'Atlas, d'altra part, ofereix materials preciosos per a emprendre l'estudi de qüestions complicadíssimes d'història de la llengua. L'estudi geogràfic i comparatiu de la llengua ens dóna la clau per a resoldre molts problemes de gramàtica històrica i exigeix la revisió de moltes solucions generalment acceptades. Així com l'estratificació del sòl dóna una sèrie de capes que es troben a flor de terra recurrent diferents contrades, així els dialectes d'una llengua, estudiats comparativament, assenyalen etapes d'alguns segles de diferència comprovables fragmentàriament en la documentació. El català de Ribagorça és una mostra del català del segle XIV, i el mallorquí ens deixa entreveure l'entonació, l'elegància de frase i el vocabulari escollit del català del segle XV.

Ultra la seva valor fonètica, l'Atlas té un aventatge extraordinari damunt els diccionaris literaris o dialectals d'una llengua, per més complets que siguin. L'Atlas dóna, en el mateix lloc on viuen, els mots que serveixen per a traduir una idea o representar un objecte. En canvi, el diccionari és un museu de paraules bellament abillades o un herbari més o menys ben ordenat.

Les respostes a la pregunta, vulgar i conscienciosa a la vegada, «Com en diuen, de tal cosa, al vostre poble?», formen les cartes de l'Atlas.

Quan fullegem aquestes cartes, de vegades ens trobem que un mateix mot compareix en tot el domini de la llengua, però altres vegades el recobreix un mosaic exquisit de paraules. (Vegin-se les cartes adjuntes.) Quan una sola paraula domina absolutament en tots els territoris de la llengua, llavors podem admetre la seva carta de naturalesa, obtinguda per una llarga convivència, per la seva vitalitat, per una popularitat atorgada graciosament o per la mercè de l'èxit d'una moda. Altres vegades, i són les més, la carta presenta un mostruari de paraules curioses i variades, l'explicació de les quals suposa penetrar l'ànima de la llengua i conèixer profundament la seva vida.

Les relacions comercials d'una banda, la vida isolada i re-treta de l'altra, poden condicionar la presència de certes paraules en determinades contrades. Tota paraula que viu i ocupa un lloc, té un justificant de la seva existència: la seva vida mai és

una cosa arbitrària. No sempre, però, ens és donat de conèixer la raó de la seva existència o la seva història complicada. En aquest punt, l'Atlas lingüístic català és destinat a proporcionar un nombre considerable de solucions que escapen del domini de l'*Atlas linguistique de la France*. El caràcter arcaic i conservador del català, i el seu isolament durant tres segles, són la millor garantia.

L'*Atlas linguistique* ha revelat en el subsòl de la llengua francesa actual una quantitat d'elements gèl·lics dels quals, fins ara, no es tenia coneixença. Els elements llatí, germànic, basc i provençal influïnt damunt la llengua francesa, i l'element francès influïnt damunt el provençal, estan determinats íntegrament. Aquests elements són els documents més autèntics per a la història de la cultura francesa.

L'Atlas lingüístic català proporcionarà una gran quantitat de materials, fins ara desconeguts, indispensables per a reconstruir la història de la nostra cultura. Trobarem elements ibèrics en els noms dels animals salvatges, arbres i plantes; tocarem la importància de l'element llatí, que amb múltiples recreacions ha informat la nostra vida, donant-nos el dret de ciutadania romana; pel vocabulari agrícola i per certs noms d'indumentària i d'atuell domèstics, coneixerem la influència de l'element aràbic damunt el català; un vocabulari escollit ens confirmarà certes relacions amb les petites repúbliques italianes i amb el món del Renaixement; i una infinitat de mots castellans incorporats definitivament al català assenyalaran fins a quin punt la nostra terra ha estat supeditada a Castella durant tres segles de decadència.

La reintegració de la llengua literària ha suscitat un problema difícil de resoldre mentre no es tinguin prou elements de judici. L'escriptor i el poeta topen sovint amb la dificultat que els manca el mot que ha de traduir una idea o que ha d'expressar un matís de sentiment. Per solucionar aquestes dificultats, unes vegades s'apella a la creació laboriosa d'un mot, altres vegades es ressuscita un arcaisme desconeixent la seva valor semàntica. Sovint aquests dos procediments ens porten a solucions defectuoses. L'Atlas lingüístic de Catalunya pot contribuir eficaçment a la solució d'aquell problema. No hi ha paraula tinguda per arcaica que no visqui en els dialectes amb una significació ben

els ULLALS

EL «BUTLLETÍ DE DIALECTOLOGIA CATALANA»
constarà anualment de quatre nombres de 16 pàgines almenys

El preu de subscripció serà de 5 pessetes l'any

Tota la correspondència s'adreçarà a la Direcció de les
oficines del Diccionari General de la Llengua Catalana:
Institut d'Estudis Catalans, Palau de la Diputació, Barcelona

---

REPRESENTANTS A L'ESTRANGER:

ALEMANYA : Otto Harrassowitz, Buchhandlung : LEIPZIG

FRANÇA : Edouard Champion, 5, Quai Malaquais : PARIS

Els col·laboradors del Diccionari rebran la publicació de franc

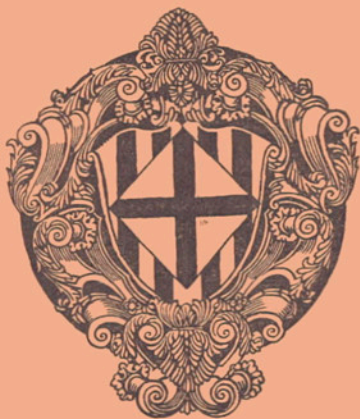

FIG. L'AVENÇ

2'50 pessetes